

A - Kunskap för framtiden – trygghet för fler och konkurrenskraft för Sverige

Partistyrelsens remissunderlag till programtext inför partikongressen 2019

Kunskap för framtiden.....	2
Nya kunskapsreformer bygger Sverige starkt.....	3
1. Utbildning för att växa och växla	4
En Växa- och växlareform – för trygghet och möjligheter	4
Omställning till ett nytt land	6
Ett digitalt språng inom välfärden.....	7
Rustade att möta sämre tider	8
2. Utbildning som leder till jobb	9
Fler skickliga yrkesarbetare kräver attraktiva yrkesprogram.....	10
Ett brett utbildningsutbud i hela landet som möter arbetsmarknadens behov..	10
Fler ska studera vidare	11
Våra välfärdsyrken ska bli mer attraktiva	12
3. En gedigen grund att stå på.....	14
Alla ska nå gymnasiekompetens	14
Sverige behöver fler kunniga lärare.....	15
Avslutande ord	18

Kunskap för framtiden

Sverige är ett av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga länder. Vår position har byggts av en arbetarrörelse som förstår vikten av kunskap och som välkomnar förändring. Vår strävan har alltid varit att göra det möjligt för var och en att hitta nya vägar när jobben förändras, så att alla kan vara med och bygga vårt samhälle.

Kunskap har aldrig varit viktigare än nu. När digitalisering och automatisering ger nya möjligheter förändras jobben i snabb takt. Då krävs ökad kompetens för alla som jobbar för att kunna utvecklas och ta nya kliv i arbetslivet. När kraven på välfärden ökar i hela landet behövs nya färdigheter för att ta tillvara ny teknik och utveckla mer effektiva arbetsätt. När den globala konkurrensen hårdnar ska Sverige kliva fram för att fortsätta konkurrera med kunskap och innovation.

I en tid när demokratin utmanas av extremistisk retorik och falsk propaganda utgör kunskap och bildning varje människas bästa försvar och vårt fria samhälles främsta värn. När klyftor cementeras redan i barndomen är rätten till en jämlik kunskapsskola den starkaste murbräckan mot klassamhället. I en orolig värld där människor flyr till vårt land måste den som kommer hit lära sig svenska och ges goda möjligheter att snabbt kunna möta höga krav på kunskap för att komma i arbete och bli en del av samhället. När klimatförändringarna riskerar att förändra allt behövs ökad kunskap för att begränsa uppvärmningen och hitta nya sätt att leva.

Sverige ska vara ett land i framkant av utvecklingen. Ett modernt land där välstånd och jämlikhet går sida vid sida. Därför har vi brutit med fallande kunskapsresultat, ökande arbetslöshet och sjunkande konkurrenskraft. I stället för skattesänkningar och privatiseringar har vi investerat i utbildning och vår gemensamma framtid. Vi har lagt om kursen för att bygga Sverige starkt.

Men det är en riktning som utmanas av dem som vill ta en annan väg – av dem som vill se lägre löner, minskad trygghet i arbetslivet och som sätter sänkta skatter före investeringar i samhället. Det är en farlig väg. Det skulle försämra vår styrka i en allt hårdare internationell konkurrens. Det skulle leda till ökad ojämlikhet och förstärka den polarisering som vuxit fram. Det skulle ge bränsle åt populism och sätta tilltron till det demokratiska samhället på spel.

Socialdemokratins väg framåt är en annan. Vi vägrar se ett Sverige där tillgång till kunskap begränsas till några få. 2020-talet ska mötas med jämlikhet och kunskap för framtiden. Den som är beredd att satsa och lära nytt ska mötas av möjligheter att göra det. Den som vill eller måste växla spår i arbetslivet ska ges redskap för att klara det. Det krävs för alla som kan jobba ska jobba. Förändringar som kan kännas skrämmande kan vändas till möjligheter och ökat välstånd för alla.

Det kräver en kraftsamling. Möjligheter till utveckling och förändring ska tas tillvara. Hinder som håller människor tillbaka ska rivas.

Kunskap är trygghet. Kunskap är styrka. Kunskap är makt. Den ska delas av oss alla.

Nya kunskapsreformer bygger Sverige starkt

Sverige behöver kunskap för framtiden – för trygghet och konkurrenskraft för Sverige. Vi vill göra en kraftsamling för att stärka kompetensförsörjningen och genomföra tio nya kunskapsreformer för att bygga Sverige starkt:

1. Växa- och växlareform för att yrkesverksamma ska kunna växa inom sin bransch eller byta bana i arbetslivet. Studiemedelssystemet ska reformeras för att passa yrkesverksammas vidareutbildning. Genom trepartssamtal vill vi gemensamt utveckla lösningar för att stärka kompetensutvecklingen.
2. Omställningsuppdrag till yrkeshögskola och högskola med krav på att kurser och program ska anpassas för yrkesverksamma.
3. Samverkansprogram om lärande i arbetslivet för att utveckla arbetsplatsen som lärandemiljö och ta tillvara digitaliseringens möjligheter för att öka kompetensutvecklingen i arbetslivet.
4. Utbildningsutbud anpassat till arbetsmarknadens behov. Ett regionalt planeringsansvar ska införas för gymnasiet och vuxenutbildningen. Arbetsmarknadsutbildningen och utbildning på yrkeshögskola och högskola ska i högre utsträckning dimensioneras efter arbetsmarknadens behov, nationellt och regionalt. En del av yrkeshögskolans utbud ska ges en permanent struktur för att möta långsiktiga regionala utbildningsbehov.
5. Den könsmässiga, sociala och regionala snedrekryteringen till högre studier ska brytas och antalet utbildningsplatser på yrkeshögskola och högskola ska öka med minst 30 000 till år 2025.
6. Fler lärcentrum så att utbildning på yrkeshögskola och högskola blir tillgänglig för fler.
7. Yrkesvux ska utvecklas till en brygga för vuxna att yrkesväxla till ett bristyrke. Även den som tidigare läst ett högskoleförberedande program eller på universitet ska kunna yrkesväxla genom yrkesvux. De teoretiska delarna av yrkesvux ska gå att läsa nätbaserat öppna för alla, och det ska bli möjligt att läsa yrkesvux på fler språk än svenska eller med förstärkt språkstöd för att snabba på nyanländas etablering.
8. Digitalt språng i välfärden, en satsning på välfärdsanställdas kompetensutveckling inom digital teknik och annan välfärdsteknik anpassat för respektive välfärdsverksamhet.
9. Studie- och yrkesvägledningen ska stärkas genom att det förs in i timplanen för grundskolan och vuxna ska ha tillgång till modern nätbaserad studie- och yrkesvägledning.
10. Läraraspiranter, en ny nationell utbildningsform ska införas så att läraraspiranter kan anställas i skolan med lön från dag ett, samtidigt som de studerar till lärare.

1. Utbildning för att växa och växla

Att kunna utvecklas i arbetet, ha möjlighet att byta bana i arbetslivet och ställa om när jobb försvinner betyder trygghet för arbetstagare och konkurrenskraft för Sverige. Men långt ifrån alla arbetstagare får kompetensutveckling i arbetslivet. Sämst möjligheter att lära nytt ges den som har kort utbildning. Utvecklingen på arbetsmarknaden har under lång tid inneburit fler otrygga jobb där lärande i jobbet ofta uteblir – oftare för kvinnor än för män.

Att byta bana är för svårt. För den som står mitt i yrkeslivet blir steget till utbildning många gånger allt för svårt att ta. Ekonomin sätter stopp. Tillgången till utbildning brister. Det riskerar att skapa vantrivsel och ohälsa. Det gör det svårare att kunna och orka jobba längre. Det sätter upp hinder för den som haft ett tungt jobb och behöver byta bana när kroppen säger ifrån.

Undersköterskan som vill bli expert på välfärdsteknologi ska kunna bli det. Golvläggaren som slitit ut sina händer ska kunna växla spår till arbetsledare. Gruvarbetaren som vill använda sina tekniska färdigheter för att satsa på en bana som programmerare ska möta goda chanser att ta det klivet. Banktjänstemannen som ser sina arbetsuppgifter förändras av ny digital teknik ska kunna ta de steg som krävs för att utveckla sin kompetens.

Möjligheter för alla att utvecklas i arbetslivet är avgörande för hela samhällets styrka. Sverige ska vara världsledande på kompetensutveckling. Inget annat duger. Det livslånga lärandet i arbetslivet ska kontinuerligt mätas och följas upp. Tillsammans med arbetsmarknadens parter vill vi formulera offensiva mål för att öka allas lärande genom hela arbetslivet – de ska omfatta kvinnor och män, arbetstagare med kort utbildning likväl som lång och som gäller på små arbetsplatser liksom på de stora.

Den svenska modellen ska utvecklas för att ge människor trygghet när jobben förändras.

En Växa- och växlareform – för trygghet och möjligheter

Växa- och växlareform ska genomföras för att yrkesverksamma ska kunna växa inom sin bransch eller byta bana i arbetslivet.

Studiemedelssystemet ska göras mer flexibelt. Utbildning ska vara möjligt vid fler tillfällen i livet. Flexibiliteten ska öka och möjligheten att jobba och studera samtidigt ska förbättras. Det kan handla om att göra det möjligt att använda studiemedel i en annan takt och på andra nivåer för yrkesverksamma. Studiemedelssystemet ska vara generöst för kortutbildade och skapa drivkrafter att vidareutbilda sig till vissa bristyrken.

Yrkeshögskolan och högskolan ska ges särskilda omställningsuppdrag. Det ska vara möjligt för yrkesverksamma att parallellt med arbete läsa kurser och program på yrkeshögskolan och högskolan. Det ska finnas ett relevant utbud för yrkesverksammans kompetensutveckling som kan läsas på den tid, plats och i den studietakt som passar den som jobbar. Antalet fristående kurser och distansutbildningar ska öka. Yrkeshögskolan ska förutom hela yrkesutbildningar också erbjuda kortare kurser och påbyggnadsutbildningar. För att fler utbildningar ska kunna skräddarsys till vissa yrkesgrupper ska uppdragsutbildningar inom ramen för yrkeshögskolan och högskolan öka.

Trepartssamtal för att stärka kompetensutveckling och omställningsförmåga. Starka och ansvarstagande parter på arbetsmarknaden har genom tiderna visat förmåga att gemensamt finna konstruktiva lösningar för att utveckla jobben och arbetstagares trygghet. Parternas arbete för att gemensamt utveckla lösningar för att stärka kompetensutvecklingen och omställningsförmågan hos breda löntagargrupper ska främjas. Staten bör arbeta för att tillsammans med parterna utforma och testa modeller för att stärka lärandet genom hela arbetslivet. Arbetsgivare har och ska fortsatt ha ansvar för att anställda får kompetensutveckling. Men möjligheter för staten att bidra med förbättrade förutsättningar för att öka lärandet i arbetslivet ska ses över.

Ett nationellt samverkansprogram för livslångt lärande i arbetslivet. Att som arbetstagare få del av utbildning genom arbetslivet är viktigt för kompetensutveckling och livslångt lärande. Men lika viktigt är det dagliga lärandet på jobbet. Alla arbetsplatser ska vara lärandemiljöer – där formellt lärande integreras i det dagliga arbetet. Strategier ska utvecklas för att ta till vara möjligheter till lärande som följer med digitaliseringen. I samverkan med näringsliv, fack, utbildningsanordnare och digitala innovatörer ska det därför inrättas ett nationellt samverkansprogram för livslångt lärande i arbetslivet.

Fler trygga jobb. För ett arbetsliv där trygghet, lärande i arbetet och en god omställningsförmåga kommer alla till del krävs trygga anställningar. När anställningen utgör ett långsiktigt åtagande skapas de bästa förutsättningarna för ett produktivt och effektivt arbetsliv. Tillsvidareanställning och heltid ska vara norm på svensk arbetsmarknad. Det ska alltid finnas objektiva skäl för en tidsbegränsad anställning. Därför ska allmän visstid avskaffas. Hyvling av arbetstider ska stoppas. Delade turer ska minimeras. När digitaliseringen ger nya möjligheter behöver det säkerställas att den inte innebär ett omodernt arbetsliv med fler otrygga jobb och försämrade möjligheter till utveckling.

Kompetenstrappor för att människor enkelt ska kunna vidareutbilda sig. Det ska vara möjligt ta nya kliv i sin bransch, till exempel från vårdbiträde till undersköterska. Därför ska en nationell standardisering av vissa utbildningar genomföras. Det gäller inte minst för specialistutbildningar för undersköterskor för att göra dem gångbara i hela landet.

Akademisk kunskap ska göras tillgänglig för alla. Nätbaserad utbildning som är avgiftsfri och öppen för allmänheten, så kallade MOOCs (Massive Open Online Courses), gör det möjligt för människor att ta del av akademisk kunskap under hela livet och i hela landet. Det är en del av en modern folkbildning. Lärosätenas utbud och omfattning av öppna nätbaserade utbildningar ska öka. För att nätbaserad utbildning ska vara möjlig i hela landet är en fortsatt bredbandsutbyggnad nödvändig.

Studie- och yrkesvägledningen för yrkesverksamma ska stärkas. Den som vill utvecklas inom sin bransch eller växla spår i arbetslivet ska kunna göra ett klokt och välinformerat vägval. Alla ska därför ges tillgång till modern nätbaserad studie- och yrkesvägledning för att få kunskap om vilka möjliga vägar som finns och vad som behövs för att komma vidare.

Bättre möjligheter att få kunskaper och färdigheter validerade.

Yrkesverksamma ska ha möjlighet att få sin formella och icke formella kompetens validerad och utbildning bedömd. Var och en ska kunna skaffa sig ett intyg på vad man faktiskt kan och ges vägledning för att komplettera sin utbildning när det behövs. Ett nationellt sammanhållet och finansierat system för validering behöver komma på plats. Branschvalideringen ska främjas så att fler branschmodeller av hög kvalitet kan tas fram.

Omställning till ett nytt land

Arbetet för att nyanlända ska komma snabbare i jobb har gett resultat. Tiden till arbete har halverats. Men mer behöver göras för att människor som kommit till Sverige snabbt ska börja jobba. Utrikes föddas kompetens och drivkraft till arbete ska tas till vara för att stärka kompetensförsörjningen på arbetsmarknaden – det gäller den som nyligen kommit till Sverige likväl som den som levt här en tid.

Nyanlända ska utbilda sig till bristyrken. Nyanlända behöver snabbt tas tillvara som den arbetskraft som Sverige så väl behöver. De snabbspår till bristyrken som tagits fram tillsammans med arbetsmarknadens parter ska utvecklas. De lokala jobbspår som innebär handfast arbete tillsammans med arbetsgivare skapa skraddarsyddna vägar till jobb ska byggas ut. Etableringsjobb ska införas tillsammans med arbetsmarknadens parter för att ge nyanlända och långtidsarbetslösa möjlighet att jobba och samtidigt skaffa sig de kunskaper och erfarenheter som behövs på arbetsmarknaden. Etableringen stärks samtidigt som arbetsgivares långsiktiga kompetensförsörjning underlättas. Nyanlända akademiker ska snabbt kunna validera och komplettera sin utbildning. Nyanlända som behöver utbildning för att kunna få jobb ska ta del av utbildning – därför har en utbildningsplikt införts. För att nyanlända snabbt ska kunna utbilda sig till jobb ska det bli möjligt att läsa yrkesutbildningen med förstärkt språkstöd, och i vissa fall ska delar av utbildningen kunna läsas på deltagarnas modersmål.

Fler ska snabbare lära sig svenska. En språkplikt ska införas så att det blir obligatoriskt för asylsökande att delta i språkundervisning redan under asyltiden. Användningen av digitala verktyg ska öka för att säkerställa god tillgång till språkträning. Den som har försörjningsstöd och behöver kunna bättre svenska för att komma i arbete ska ta del av språkundervisning. För att nyanlända som är föräldralediga ska förbättra sina språkkunskaper ska tillgången till språkskolor för vuxna och öppna förskolor med språkträning för föräldrar öka, särskilt i utsatta områden. Krav ska kunna ställas på även den som är föräldraledig att ta del av språkträning.

Svenska för invandrare (SFI) ska reformeras. All SFI-utbildning ska hålla hög kvalitet. Upphandlingssystemet ska ses över. Stödet för personer med kort utbildning ska öka. Det ska ställas tydligare krav på progression i lärandet och undervisningen ska bättre anpassas utifrån deltagarnas förutsättningar, både vad gäller kunskaper i det svenska språket och vana att lära. Digitala verktyg kan göra att undervisningen individanpassas och att fler får hjälp till självstudier. Fler ska kunna kombinera SFI med arbetspraktik eller annan utbildning som stärker chanserna till jobb. Undervisningen ska kunna anpassas till de språkkunskaper som behövs inom det yrke som är aktuellt.

Anställda ska kunna lära sig bättre svenska på jobbet. Tillsammans med arbetsmarknadens parter vill vi utforma modeller för att utveckla det svenska språket hos anställda som behöver det. Det kan handla om kurser och utbildningar, om att utveckla tekniska hjälpmedel eller coaching på arbetsplatsen.

Folkbildningen ska tas tillvara för att korta vägen till jobb. Samverkan med civilsamhälle och folkbildning ska utvecklas för att stärka nyanländas etablering i samhället och på arbetsmarknaden. Folkbildningens uppsökande och studiemotiverande verksamhet och arbete med språk- och samhällsorientering ska därför stötta.

Arbetskraftsinvandring av kvalificerad arbetskraft inom bristyrken ska underlättas. Arbetsgivare ska kunna söka internationellt efter kompetens när den saknas på svensk arbetsmarknad. Därför ska handläggningen underlättas och kortas. Möjlighet till talangvisum för personer med eftertraktad kompetens ska ses över och vissa utländska beskickningar få i uppdrag att arbeta med att rekrytera viktig bristyrkeskompetens till Sverige.

Ett digitalt språng inom välfärden

Genom förändrade arbetssätt och ny digital teknik kan stora delar av välfärdens verksamhet utvecklas och förbättras. Men då behöver den digitala utvecklingen drivas av och i nära samarbete med de anställda.

Tillsammans med professionerna ska det genomföras ett digitalt språng i välfärden. Kompetensutveckling inom digital teknik, anpassat för respektive

välfärdsverksamhet, ska genomföras. En översyn av hur digitala hjälpmedel, robotik och AI kan utvecklas, användas och förbättras ska göras i samarbete mellan stat, kommuner och landsting. Kompetensutveckling till chefer som ska leda arbetet med att implementera tekniken är centralt. Sverige ska bli bäst i världen på att ta tillvara digitaliseringens möjligheter.

Rustade att möta sämre tider

När konjunkturen vänder nedåt tilltar omvandlingstakten på arbetsmarknaden. Då ska Sverige stå rustat för att förhindra att människor slås ut. Arbetstagares kompetens ska tas tillvara och möjligheterna att ställa om från arbetslöshet till nytt jobb ska vara goda.

Det svenska systemet med statligt stöd vid korttidsarbete ska förbättras. För att säkra kompetens och konkurrenskraft vid kraftig lågkonjunktur behövs ett starkare system för korttidsarbete. Korttidsarbete är ett alternativ till stora uppsägningar. Det ger möjlighet till kompetensutveckling och samtidigt en trygghet för den som får behålla sin anställning.

Arbetslöshetsförsäkringen ska vara en omställningsförsäkring att lita på. Taket i arbetslöshetsförsäkringen ska höjas med målet att de allra flesta ska ha 80 procent av sin tidigare lön i ersättning. Försäkringen ska utvecklas så att fler omfattas av en förutsebar ekonomisk trygghet vid arbetslöshet.

En omstart för arbetsmarknadsutbildningen. Tillsammans med det reguljära utbildningssystemet ska arbetsmarknadsutbildningen för arbetslösa kunna svara mot regionala kompetensbehov. Den ska fungera som ett snabbfotat verktyg för att ge arbetslösa möjligheter att snabbt skaffa sig de kunskaper och färdigheter som efterfrågas på arbetsmarknaden. I en svag konjunktur ska arbetsmarknadsutbildningen snabbt kunna skalas upp för att fungera som språngbräda till nytt jobb för den som drabbas av arbetslöshet.

2. Utbildning som leder till jobb

Trots att det fortfarande är många som inget hellre vill än att jobba har arbetsgivare svårt att hitta rätt kompetens. Bilmekaniker, bagare, ingenjörer, elektriker, svetsare, undersköterskor och sjuksköterskor – listan på bristyrken är lång. Det finns i dag omkring 120 000 lediga jobb som inte tillsätts, samtidigt som omkring 350 000 människor är arbetslösa.

Bristen på rätt kompetens är i dag det största tillväxthindret för företag i Sverige. Det är det största hindret för att fortsätta utveckla välfärden. Det håller människor tillbaka. Utbildningssystemet måste bli bättre på att rusta människor med de kunskaper och färdigheter som efterfrågas av näringslivet och välfärden.

Allt för många saknar en relevant gymnasieutbildning och har därför mycket svårt att ta sig fram på arbetsmarknaden. Det fallande intresset för yrkesprogrammen efter 2011 års gymnasiereform har kraftigt försvagat skolans förmåga att förse näringsliv och välfärd med utbildad arbetskraft. Under senare år har trenden vänt, men fortfarande är det för få elever som väljer en yrkesutbildning. I stället väljer en stor andel ett högskoleförberedande program, för att sedan välja bort högre studier och utan yrkesfärdigheter försöka etablera sig på arbetsmarknaden.

Det är också för få som läser vidare på eftergymnasial nivå och väljer en utbildning mot ett bristyrke. En stor grupp som har föräldrar med kort utbildning väljer fortfarande bort vidare studier, trots att de har höga betyg från gymnasieskolan. Betydligt färre studerar vidare på landsbygden och ojämställdheten är stor. Bland 30–34-åringarna är det bara 45 procent av männen jämfört med 58 procent av kvinnorna som slutfört en eftergymnasial utbildning.

Genom 100 000 nya platser inom ramen för kunskapslyftet förbättras utbildningsmöjligheterna. Men dagens utbildningsutbud möter ändå inte arbetsmarknadens behov. Trots att arbetsmarknadsregionerna är just regionala är varken utbildningsutbud eller arbetsmarknadspolitik i tillräcklig utsträckning planerad utifrån regionala behov. Det saknas en sammanhållen offentlig planering och styrning för att möta arbetsmarknadens behov och för att garantera ett likvärdigt utbildningsutbud över hela landet.

Därmed säkras inte nödvändiga bristyrkesutbildningar, varken regionalt eller nationellt. De gymnasiala yrkesutbildningarna är för få, elevunderlaget för litet och kostnaderna för dyra program många gånger en för stor ekonomisk risk att ta för enskilda huvudmän. Vuxenutbildningens system med ständiga entreprenadupphandlingar fungerar dåligt och skapar en ryckighet i verksamhetens förutsättningar och planering. Arbetsmarknadsutbildningen fyller i dag inte den roll den ska – att lyfta arbetslösa att snabbt kunna möta kompetenskraven hos lokala arbetsgivare som behöver anställa. Yrkehögskolan kan inte möta permanenta kompetensförsörjningsbehov och högskolan dimensioneras inte tillräckligt utifrån vilka akademiker som behövs på arbetsmarknaden. Att säkra bristyrkesutbildningar är också ett arbetsgivaransvar.

Fler skickliga yrkesarbetare kräver attraktiva yrkesprogram

Gymnasieskolans yrkesprogram utgör en bas i kompetensförsörjningen. Fler ska vilja välja och känna stolthet i en yrkeskarriär. Yrkesarbete ska uppvärderas och yrkesskicklighet synliggöras.

Yrkesprogrammen och lärlingsutbildningarna ska bli mer attraktiva. Alla nationella gymnasieprogram ska leda till grundläggande högskolebehörighet. Samverkan mellan staten, huvudmännen och arbetsmarknadens parter ska fördjupas, till exempel i form av gymnasiala yrkescollege. De nationella branschråden ska göras om så att arbetsmarknadens parter ges ett större inflytande över yrkesprogrammets utformning. Kvaliteten i och tillgången på det arbetsplatsförlagda lärandet behöver säkras och fler ska ges möjlighet att läsa ett relevant yrkespaket på väg mot en fullständig gymnasieexamen.

Ett brett utbildningsutbud i hela landet som möter arbetsmarknadens behov

Den offentliga styrningen och planeringen av utbildningsutbudet ska stärkas, så att de lokala, regionala och nationella arbetsmarknadsbehoven säkras. Ett brett utbud av utbildningar av hög kvalitet ska finnas att välja på – oavsett var i landet du bor och var i livet du befinner dig.

Utbildningar som arbetsmarknaden efterfrågar ska finnas i varje region. Ett regionalt planeringsansvar för gymnasial utbildning ska införas så att ett brett utbud av gymnasieprogram och yrkesvuxutbildningar säkras. För vissa små yrkesområden behöver staten ta ett särskilt ansvar, exempelvis genom att utveckla branschskolor. Arbetsmarknadsutbildningen ska reformeras så att den återfår sin roll att snabbt kunna svara mot temporära regionala kompetensbehov. En del av Yrkehögskolans utbildningsutbud ska reserveras till att ingå i en permanent regional struktur för att säkra stadigvarande regional efterfrågan av kvalificerad yrkeskompetens. Högskolans utbildningsutbud ska i högre utsträckning styras och dimensioneras i samverkan med arbetsgivare och efter regionala och nationella behov för att säkra kompetensförsörjningen av bristyrken.

Arbetet med de regionala kompetensplattformarna fördjupas. För att regionala förutsättningar och behov bättre ska tas om hand i den offentliga planeringen behövs tydligare mandat och mer direkta sätt att påverka den nationella nivån.

Yrkesvux ska utvecklas till en brygga för vuxna att yrkesväxla till ett bristyrke. När ett brett utbildningsutbud säkrats utifrån det regionala arbetsmarknadsbehovet behöver fler ges möjlighet att studera inom den gymnasiala yrkesutbildningen. För att klara kompetensförsörjningen måste yrkesvux rikta sig till bredare grupper än i dag,

inte bara de med kortast utbildning. Efter ett tidigare beslut i livet om att läsa ett högskoleförberedande gymnasieprogram eller att studera på universitetet ska det vara möjligt att yrkesväxla och göra yrkeskarriär som exempelvis elektriker, undersköterska eller murare. Vid konkurrens om platserna ska den som har störst behov av utbildning prioriteras.

Yrkesvux ska göras öppen för alla att läsa nätbaserat. Genom att dra nytta av digitaliseringens möjligheter ska det bli enklare att välja en yrkesutbildning. Yrkesvux teoretiska delar ska kunna läsas nätbaserat.

Körkortslån för fler. Ett körkort kan avgörande för att kunna ta ett jobb. Den möjlighet till CSN-lån för körkortsutbildning som vi har infört och som många sökt ska vidgas.

Fler ska studera vidare

Vi socialdemokrater har satt upp målet att senast år 2020 ska minst hälften av 30–34-åringarna ha slutfört en minst tvåårig eftergymnasial utbildning. Det målet har vi nu nått. Men efterfrågan på yrkeshögskole- och högskoleutbildade är fortsatt mycket stor.

Utbyggnaden av högskolan ska fortsätta. Högskolor och universitet ska finnas i hela landet och bedriva utbildning och forskning av hög kvalitet. Det är av avgörande betydelse för regional kompetensförsörjning och tillväxt. Fler ska ges möjlighet att studera. Minst 30 000 nya utbildningsplatser på yrkeshögskola och högskola ska inrättas till år 2025.

Snedrekryteringen ska brytas. Konkreta mål om ökad jämställdhet, minskade geografiska utbildningsklyftor och minskade socioekonomiska skillnader i övergången till eftergymnasiala studier ska tas fram. För att kunna nå målen behöver en rad insatser göras genom hela utbildningssystemet, inte minst att fler pojkar klarar skolan och väljer att studera vidare, studie- och yrkesvägledningen förbättras och högskolans syn på kompetens utvecklas, oavsett om den förvärvats i arbetslivet eller genom utbildning.

Fler ska ges möjlighet att läsa på Yrkeshögskolan genom fortsatt utbyggnad av antalet utbildningsplatser. Nya kombinationsutbildningar, där såväl högskole- som yrkeshögskolestudier ingår, ska skapas. Fler ska kunna röra sig i vardera riktningen, dels genom att fler yrkeshögskoleutbildningar görs relevanta för akademiker och dels genom att validering och tillgodoräknande av yrkeshögskoleutbildning förbättras för den som vill söka sig till högskolan. De kvalificerade yrkesutbildningarna ska bli fler och progressionen säkerhetsställas inom och mellan olika kvalifikationsnivåer (SeQF), vilket också underlättar samverkan mellan yrkeshögskolan och högskolan.

Lärcentrum i hela landet ska öka tillgången till högre utbildning. Vi vill fortsätta satsa på lärcentrum, som är en öppen fysisk lärmiljö där de studerande kan

få hjälp med studierna av lärare och annan personal, så att yrkeshögskole- och högskoleutbildningar blir tillgänglig för fler. Samverkan mellan kommuner, yrkeshögskolan och lärosäten ska stärkas så att fler utbildningsplatser kopplas till lärocentrum och den digitala pedagogiken utvecklas för att säkra kvaliteten i utbildningarna. Distansutbildningen behöver utvecklas och ta hänsyn till landsbygdens behov.

Högre kvalitet i högskolan. Ett nytt styr- och resurstilldelningssystem är centralt för kvalitetsutvecklingen i svensk högskola och för att säkerställa att arbetsmarknadens behov tillgodoses. Samarbetet mellan akademi, näringsliv och offentlig sektor behöver öka, inte minst för att säkra upp tillgången på verksamhetsförlagd utbildning och arbetslivsanknytning i utbildningarna. Lärosäten som samverkar med det omgivande samhället kring forskning och utbildning ska premieras ekonomiskt i ökad utsträckning.

Högskolepedagogiken behöver utvecklas för att högskolan ska kunna möta studenter med olika bakgrund och den lärarledda tiden ska öka, framförallt inom humaniora, samhälls- och utbildningsvetenskap. Steg ska tas mot ett treterminssystem genom att antalet relevanta sommarkurser fortsätter öka. Samtliga högskoleutbildningar ska förbereda studenterna för en allt mer digitaliserad och automatiserad arbetsmarknad.

Internationaliseringen av högskolan ska öka. I en allt mer globaliserad värld behöver Sverige i högre grad dra nytta av och lära av andra länder. Vi vill införa mobilitetsprogram för svenska studenter och se över hur vi kan stimulera fler utländska studenter som tar examen att sedan välja att stanna och arbeta i Sverige. Sverige ska ha ett nationellt mobilitetsmål. År 2025 ska 25 procent av de svenska studenterna ha studerat eller praktiserat utomlands.

Fler ska disputera och villkoren för unga forskare fortsätta att förbättras. Forskningsanslagen ska fördelas mer jämnt och det ska bli mer attraktivt och meriterande att undervisa. Lärosätenas mest framstående professorer ska undervisa på såväl grund- som avancerad nivå.

Vi ska öka investeringarna i forskning, stärka den fria forskningen genom större basanslag och öka samverkan för att möta de stora samhällsutmaningarna såsom klimat, digitalisering och hälsa. Andelen av EU:s budget som går till forskning ska öka.

Våra välfärdsyrken ska bli mer attraktiva

Många av de bristyrken som det är störst efterfrågan på finns inom välfärden. Ska välfärden fortsätta att utvecklas behöver attraktiviteten i välfärdsyrkena öka.

Attraktiva arbetsvillkor i välfärden. Socialdemokratin ska vara den politiska kraft som garanterar att välfärdens professioner stärks, får bättre arbetsvillkor, arbetsmiljö och större möjligheter till fortsatt lärande. Det ska märkas för de anställda i välfärden när Socialdemokraterna styr. Byråkratisering, marknadsstyrning och de negativa effekterna av new public management ska motverkas. Tillitsbaserad styrning ska utvecklas. Professionernas ansvar ska renodlas, ledarskapet utvecklas och mer stödjande personal anställas. Upphandlingsregelverket ska användas för att kräva trygga heltidsjobb, schyssta villkor och kollektivavtal. Privata välfärdsföretag ska också ta ansvar för att säkra framtidens kompetensförsörjning.

Kompetensutvecklingen inom välfärden ska öka. Möjligheterna att utvecklas inom yrket och fylla på med ny kunskap ska förbättras. De som arbetat inom välfärden ska ha möjlighet att utveckla sin egen kompetens och hur arbetet kan utföras smartare. Välfärdens proffs ska ha inflytande över sin arbetsituation och kompetensutveckling.

Utbildningarna för sjukvårdens professioner ska förbättras. Läkarutbildningen ska förändras i påbörjad riktning så att det går snabbare till färdig specialisering. Dimensionering av specialiseringstjänstgöringsplatserna (ST) för läkare ska samordnas nationellt för att säkerställa att det utbildas tillräckligt också när det gäller mer ovanliga läkarspecialiteter. Resurser ska riktas till ST-platser för allmänläkare, då fler behöver utbildas. En ny avancerad klinisk specialistsjuksköterskeexamen ska införas för att minska operationsvårdköerna. För att komma till rätta med bristen på specialistsjuksköterskor vill vi ta steg för att reglera sjuksköterskors specialistutbildning på ett liknande sätt som läkares – det vill säga att utbildningen sker som en del av en anställning i stället för en helt fristående högskoleutbildning. Därmed blir den enskilde garanterad lön under specialistutbildningen, vilket också kan få fler att vidareutbilda sig. Staten har ett särskilt ansvar för att säkra kvaliteten i den verksamhetsförlagda utbildningen. För att möta undersköterskebristen behöver yrket göras mer attraktivt. Likvärdighet i undersköterskeutbildningen ska säkerställas och yrket regleras, exempelvis genom legitimation eller en skyddad yrkestitel. Det ska vara lätt att kombinera utbildning till undersköterska med SFI eller påbörja utbildning på annat modersmål. Nya och bättre möjligheter till kompetensutveckling ska skapas.

3. En gedigen grund att stå på

Kunskap är grunden för varje människas frihet. Den öppnar dörrar för att aktivt delta i samhällslivet och göra egna livsval. Den rustar oss för arbete och bygger vårt lands välstånd. Varje ny generation ska därför nå längre än sin föregående. Då behöver kunskapsresultaten fortsätta höjas och fler lära sig mer.

Det livslånga lärandet startar i förskolan. Alla barn ska få del av en utvecklande förskola av hög kvalitet, där behörig och kunnig personal har tid att se var och en. Fler utbildade barnskötare och förskollärare ska anställas och förskolans språkutvecklande uppdrag prioriteras.

Skolsegregationen ska brytas. Sverige har tidigare haft det mest jämlika och högpresterande skolsystemet i världen. Dit ska vi ta oss igen. Ett första steg är att Skolkommisionens arbete fullföljs. Barn ska aldrig delas upp utifrån föräldrarnas inkomst och utbildning. En skola där barn med olika erfarenheter och bakgrund möts är en grundbult i en livskraftig demokrati. Marknadsmekanismerna i skolsystemet behöver kraftigt begränsas och vinstjakten i skolan stoppas.

Alla skolor ska vara bra skolor. Fokus i skolan ska vara på kunskap och bildning, och ordning och studiero råda. Skolans kompensatoriska uppdrag ska stärkas genom att resurser fördelas mer efter behov och att varje elev får rätt stöd i tid. Läsa-Skriva-Räkna-garantin ska tillsammans med fler speciallärare och stärkt specialpedagogisk kompetens göra att alla elever får en bra start i sitt lärande.

Det ska vara lättare att få särskilt stöd i mindre undervisningsgrupp och genom digitala hjälpmedel. Genom nya arbetssätt och en av professionen driven digitalisering kan undervisningen utvecklas och möta fler elever utifrån deras förutsättningar.

Alla elever ska ges goda förutsättningar att göra kloka yrkes- och utbildningsval. Återinförandet av obligatorisk prao i grundskolan ska följas av stärkt kvalitet och likvärdighet i studie- och yrkesvägledningen. Studie- och yrkesvägledningen ska ha ett tydligare kompensatoriskt uppdrag och aktivt motverka stereotypa studieval baserat på kön, social eller kulturell bakgrund. Fler elever måste ges verktyg att fatta kloka studie- och yrkesval som bryter med skolans förväntade normer om att högskolestudier alltid är den bästa vägen. Vägledningen ska ges tydligare nationella målsättningar och föras in i grundskolans timplan. En nationell digital vägledningsplattform för elever och personal ska tas fram.

Alla ska nå gymnasiekompetens

Alla som växer upp i vårt land eller kommer hit senare ska kunna skaffa sig en gymnasieexamen eller sådan gymnasiekompetens som leder till arbete. Det är den grund som krävs för att etablera sig på arbetsmarknaden eller studera vidare.

Gymnasieskolan ska rustas som bildningsinstitution. Den ska utbilda unga att bli aktiva medborgare men också förbereda eleverna för arbetsmarknaden och vidare studier. Kraven på språkliga, matematiska, digitala och sociala kompetenser ökar i de flesta yrken. Därför ska alla gymnasieprogram ge grundläggande högskolebehörighet. Av samma skäl ska gymnasieskolan omfattas av skolplikten. Jämlikheten och måluppfyllelsen ska öka genom att resursfördelningen till skillnad från i dag tar hänsyn till elevernas olika förutsättningar. Ämnesbetyg ska ersätta de nuvarande kursbetygen för att öka kunskapsprogressionen och minska elevernas stress.

Introduktionsprogrammen ska göras om. Introduktionsprogrammen har misslyckats med att sluta klyftan mellan grund- och gymnasieskolan. Det ska därför utvecklas helt nya och mer flexibla vägar till en gymnasieexamen. Elever ska inom ramen för gymnasieskolan kunna läsa upp grundskolekurser. Alla elever ska nå en gymnasieexamen, men resan dit ska tydligare utgå från varje elevs förutsättningar och behov.

Mer folkbildning för fler möjligheter att skaffa sig en kunskapsgrund att stå på. Den miljö och den pedagogik som erbjuds inom folkbildningen har en unik förmåga att möta individen där den står. Folkhögskolan ska utvecklas med mer resurser och utbildningsplatser i hela landet. Det ska finnas möjlighet att redan efter avslutad grundskola söka de allmänna kurserna på folkhögskola inom ramen för gymnasievalet. För att folkhögskolorna ska kunna ge alla deltagarna stöd i undervisningen behöver den specialpedagogiska kompetensen utvecklas.

En vuxenutbildning som möter nya grupper. Vuxenutbildningens dörrar ska stå öppna oavsett om man behöver läsa in en hel gymnasieutbildning eller ställa om senare i livet. Vi har infört en rätt till Komvux så att vuxenutbildningen nu finns för alla som vill komplettera med det som krävs för att studera vidare. Samtidigt ser vi att många deltagare i vuxenutbildningen har en mycket svag utbildningsbakgrund och ett annat modersmål än svenska. Det finns också ett stort behov av att arbeta uppsökande mot grupper som har behov av utbildning eller har svaga kunskaper i svenska språket. Samverkan med folkbildning och civilsamhälle ska därför öka och stödinsatser, vuxenpedagogik och språkutvecklande arbetssätt utvecklas.

Sverige behöver fler kunniga lärare

Att klara lärarförsörjningen är en förutsättning för allt annat. Den lärarbrist som i dag råder sänker kvaliteten i skolan, förstärker ojämlikheten och försvårar nödvändiga satsningar på utbildning.

Alla barn ska möta behöriga lärare oavsett var i landet man bor. Samtidigt vet vi att lärarbristen är allvarlig, inte minst på landsbygden, och att vi under de närmaste åren kommer ha en lärarbrist som märks på många skolor. Därför måste samhällets kraft riktas mot att hitta lösningar på lärarbristen.

Under vår tid i regering har vi anställt mer personal i skolan, höjt lärarlönerna, utbildat fler lärare, förbättrat kompetensutvecklingen och minskat lärarnas administration. Men mer behöver göras.

Mer makt ska flyttas till lärarna och skolledarna att besluta om kompetensutveckling och vad man behöver för att utveckla sin undervisning och sitt ledarskap. Nationella professionsprogram ska införas för lärare och skolledare med tydliga kvalifikationsnivåer och garanterad kompetensutveckling. Då kan alla lärare utvecklas och växa i sin yrkesroll samtidigt som karriär- och löneutveckling blir mer transparent och rättvis. Lärarna måste få digital kompetensutveckling, inte minst utifrån att vi har infört programmering och digital kompetens i läroplanerna. Möjligheten till fjärrundervisningen ska öka så att skolor i hela landet kan erbjuda undervisning av behöriga lärare.

Läraryrket ska renodlas. Lärarna ska få ägna sin tid åt att planera, genomföra och följa upp sin undervisning. Skolan ska anställa en rad yrkeskategorier som kan avlasta lärarna, till exempel lärarassistenter, skolkuratorer och skolsocionomer. Lärarassistenter ska ha den kunskap som krävs för att kunna avlasta lärarna.

Lärare ska utbildas och anställas i hela landet. Därför behöver staten ta ett större ansvar för lärarutbildningarnas dimensionering och den regionala kompetensförsörjningen. Vi vill öka den lärarledda tiden på lärarutbildningarna och införa särskilda antagningsprov. Fler universitetsutbildningar ska kunna ge dubbel examen, exempelvis både civilingenjör och gymnasielärare. En ny nationell utbildningsform ska införas så att läraraspiranter kan anställas i skolan med lön från dag ett, samtidigt som de studerar till lärare. Personer som kan läsa en kortare lärarutbildning för att bli behörig lärare ska prioriteras.

Fler ska kunna bli lärare senare i livet. Akademiker ska ännu enklare kunna bli lärare genom att en akademisk examen och tidigare yrkeserfarenhet som regel ska kunna ligga till grund för ämnesbehörighet. Den i dag tre terminer långa kompletterande pedagogiska utbildningen (KPU) ska erbjudas även för andra lärarexamina och kortas till ett år, genom en kombination av ökad studietakt och kortare sommarlov. En utbildningsgaranti ska införas på KPU – ingen behörig akademiker ska nekas att läsa till lärare.

En rad riktade insatser för att lösa lärarbristen. Bryggutbildningar mellan olika lärarbehörigheter ska finnas. Ett karriärväxlarspår mot förskolläraryrket ska införas för barnskötare och andra relevanta yrkesgrupper. Fler behöriga folkhögskollärare ska utbildas och anställas för att värna folkbildningens unika särart. Speciallärar- och specialpedagogutbildningen ska fortsätta byggas ut. Särskilda insatser ska göras för att attrahera fler lärare att ta steget och läsa en påbyggnadsutbildning.

Fler behöriga yrkeslärare. Det är en förutsättning för attraktiva yrkesutbildningar. För att kunna locka dem med en yrkeskarriär som facklärda arbetare till läraryrket behöver studiefinansieringsmöjligheterna stärkas och möjligheten att kombinera arbete med studier förbättras. Det ska fortsatt finnas behörighetsgivande utbildning

för yrkeslärare som ger möjlighet att kombinera studier och arbete och få en yrkeslärarexamen.

Avslutande ord

Genom kunskap byggs ett starkt demokratiskt samhälle. När alla ges tillgång till kunskap läggs grund för att människor ska kunna vara aktiva medborgare och bärare av demokratin. Genom kunskap rustas var och en att navigera i ett snabbt flöde av information, och att kritisk granska avsändare och innehåll. Kunskap är samhällets bästa försvar – mot klyftor och intolerans, mot populism och faktaresistens.

Med kunskap läggs grund för innovation och konkurrenskraft. Genom förmåga och mod att bejaka förändring och ställa om har Sverige blivit ett av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga länder. Vi har mött förändring genom att skapa trygghet och rusta med ny kompetens. Så har människor kunnat hitta nya vägar vidare när yrken, företag och ibland hela industrier har lagts ner. Så har svensk konkurrenskraft byggts stark och så har människor kunnat växa. Det är den svenska modellen.

Vi vet att jobben kommer fortsätta förändras. Det kommer att ske i en snabbare och mer genomgripande takt än vi tidigare sett. Det skapar möjligheter och nya vägar framåt för fler. Men det betyder också att människor behöver stå beredda att möta framtiden genom att ta sig an nya arbetsuppgifter och nya jobb. Det gäller den som kliver ut i arbete direkt från gymnasieskolan likväl som den som pluggat vidare. Det gäller den som befinner sig mitt i arbetslivet och den som kommer till Sverige mitt i livet.

Vi socialdemokrater vet att trygghet bygger Sverige starkt, och att trygghet i framtiden allt mer kommer att handla om kunskap och kompetens. Därför ska vi möta 2020-talet med trygghet. Med ökade möjligheter för människor att växa och växla i arbetslivet, och med nya politiska reformer för att bygga kunskap för framtiden.

Så skapar vi trygghet för fler och konkurrenskraft för Sverige.